

Regionale Kennisateliers

Ondersteuningsprogramma Gezondheid Statushouders

Gemeenten al aan de slag met integrale aanpak en maatwerk nieuwkomers Nieuw inburgeringsstelsel zorgt voor nieuw elan

Gemeenten kijken reikhalzend uit naar het nieuwe inburgeringssysteem dat in 2020 wordt ingevoerd. Beleidsmedewerkers zitten vol vragen over de verdere uitwerking van de nieuwe wet. Maar van afwachten is geen sprake. Veel gemeenten pakken al de regie en het besef dat participatie en gezondheid onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn, is groot, blijkt uit de drie goed bezochte kennisateliers die in Den Bosch, Zwolle en Den Haag zijn gehouden.

Den Bosch (8 november)

Zwolle (12 november)

Den Haag (19 november)

Nieuwkomers in Nederland blijven te lang in de bijstand en beheersen de Nederlandse taal onvoldoende. Belangrijke obstakels voor participatie én gezondheid. Dit vraagt om een integrale aanpak, benadrukt **Suzanne Jansen**, programmamanager van het Ondersteuningsprogramma Gezondheid Statushouders en voorzitter van de drie kennisateliers *Nieuwkomers, integrale aanpak en regie*. 'De eerste anderhalf jaar van het ondersteuningsprogramma hebben we samen met Pharos en GGD GHOR Nederland vooral ingezet op aandacht voor gezondheid. Sinds dit voorjaar richten we ons op het vormgeven van deze integrale aanpak, wat verstaan we daar onder? En hoe past de komende verandering van inburgering daarin?' Met een impulstraject worden gemeenten extra ondersteund in het bereiken van kwetsbare Eritrese nieuwkomers en daarnaast besteden we aandacht aan cultuursensitief werken. 'Hoe zorgen we nu dat alles wat we doen, ook aankomt bij de mensen voor wie we het doen?'

Wat is nieuw?

Mieke van Zijverden van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) schetst kort de uitgangspunten van het nieuwe inburgeringssysteem. 'De opdracht luidt dat de inburgering in dienst van de maatschappelijke opgave moet staan. Iedereen doet mee en dan het liefst in de zin van betaald werk.' Andere belangrijke punten van het nieuwe stelsel: de verhoging van het taalniveau van A2 naar B1 en de regie naar de gemeenten. 'Het stelsel moet activeren en ontzorgen.' Deze uitgangspunten zijn met allerlei partijen in het land besproken. 'We hebben dit niet vanachter een bureau in Den Haag verzonnen, maar hebben juist alle ervaringen van de stakeholders gebruikt. Wat gaat er straks wel werken? Het nieuwe stelsel moet medio 2020 worden ingevoerd, dit houdt in dat er begin volgend jaar al een wetsvoorstel moet liggen. Dat is behoorlijk ambitieus. We moeten flink doorpakken.' De politiek maakt zich volgens Van Zijverden vooral zorgen over de groep inburgeraars die nu inburgeringsplichtig zijn en al tegen het einde van hun lening aanlopen. 'We brengen de problemen van deze groep nu ook in kaart. Deze ervaringen kunnen vervolgens goed gebruikt worden in de pilots, die ook in deze tussenperiode door de minister zijn toegezegd.'

'Het nieuwe inburgeringsstelsel moet activeren en ontzorgen'

'De PIP begint als een foto maar moet een film zijn. De PIP is een levend document.'

Liesbeth Bos (ministerie van SZW)

Nieuw stelsel in een notendop

- Voorinburgering en taallessen vanaf dag één. Gemeenten nemen zo snel mogelijk regie.
- Een brede intake voor alle inburgeraars, de eerste stap naar het persoonlijk Plan Inburgering en Participatie (PIP)
- Drie leerroutes: B1, Onderwijsroute en Zelfstandig met taal-route.
- Inburgeraars krijgen geen lening meer maar gemeenten gaan taallessen inkopen.

'Wacht niet af, maar begin nu met maatwerk rondom de statushouder en zijn of haar familie. Als we te lang wachten, zijn we te laat straks.'

Ineke Knuiman, wethouder gemeente Duiven

Oproep wethouders Knuiman en Zijlstra.

Uit onderzoek

Wat doen gemeenten al en wat zouden ze nog meer moeten doen? Het zijn deze vragen die onderzoeker **Marjan de Gruijter** van het Kennisplatform Integratie en Samenleving (KIS) centraal zet. 'Er is veel specifiek beleid ontwikkeld en een groot aantal van de gemeenten start bij moment van vestiging, werkt met *dedicated* klantmanagers en op veel plaatsen vindt al een uitgebreide intake plaats.' Volgens de onderzoeker is er wel sprake van een grote diversiteit tussen de gemeenten. Ook integraal werken wordt op verschillende manieren ingevuld. 'Een brede intake is nog geen integrale aanpak', klinkt het. 'Met alleen breed uitvragen ben je er niet.'

'Een brede intake is nog geen integrale aanpak'

Belangrijk is volgens De Gruijter dat de gemeente als opdrachtgever de regie pakt en ook aansluit bij het beleid voor andere kwetsbare groepen. 'Betrek zeker ook statushouders bij het beleid. We weten inmiddels wel dat specifiek beleid legitiem is in de beginperiode en zich ook terugverdiend. Generiek beleid waar kan, maatwerk waar nodig.' De Gruijter vraagt ook aandacht voor de adviezen uit het WRR Rapport **De Nieuwe Verscheidenheid**. 'De samenleving wordt steeds diverser, twintig procent van de inwoners heeft een migratieachtergrond. Ook gemeenten moeten beter zicht krijgen op de diversiteit naar herkomst en vooral investeren in intercultureel vakmanschap en daar bij partnerorganisaties ook op aandringen.'

Interview

Eritrese tolk: Yordi Lassooy-Tekle

'Ik was bij een gemeente om voor een Eritrese dame te tolken tijdens de participatiewerkshops. In de groep zaten vooral Syriërs, de man die de workshop gaf sprak soms ook Arabisch. Ze begreep er helemaal niets van. Bij de 3de bijeenkomst kwam ik als tolk erbij en zat ik naast haar te fluisteren. Ze was alleen maar kleiner geworden, voelde zich dom omdat alleen zij een tolk nodig bleek te hebben. Ik heb na de feestelijke afsluiting aan de wethouder gevraagd of alle deelnemers het programma rondom de participatieverklaring begrepen hadden? 'Daar gaan we wel vanuit', was het antwoord.'

'Mijn tip aan gemeenten is om samen te werken met voormalig vluchtelingen. Er zijn veel Eritrese mensen die net als ik al langer in Nederland wonen en graag willen helpen. Ze kunnen goede bruggenbouwers zijn. Ik hoor statushouders vaak vragen om hulp in eigen taal. Zet iemand die Tigrinya spreekt een paar uurtjes in de week bij het loket van de gemeente. Dat kan zoveel helpen.'

'Er zou in elke provincie een comité met statushouders moeten komen, zodat we mee kunnen praten over het beleid. We horen zoveel. Ik ben zelf arts en ik ken veel Syrische artsen in Nederland, zij willen ook graag meedenken.'

*Saleem Bachara, sleutelpersoon
Gezondheid Statushouders Drenthe*

Deelsessie

Integraal aan de slag met inburgeren

Suzanne Jansen (VNG) stelt dat met de nieuwe wetswijziging en het vooruitzicht dat de regie richting gemeente komt er een nieuwe dynamiek in gemeenteland is ontstaan. 'Er gebeurt ontzettend veel.'

Mieke van Zijverden (SZW): 'Inburgering moet een middel zijn en geen doel op zich'. Belangrijke elementen uit de praktijk zijn onder meer parallelle trajecten, leren op locatie en het betrekken van statushouders bij het beleid. Verder is de aansluiting van zorg en welzijn van belang.' **Suzanne Jansen:** 'Niet alleen kijken naar de aan- of afwezigheid van ziekten maar ook naar welbevinden en zingeving. Voel ik me onderdeel van de samenleving?'

Good Practice uit Peel en Maas

René Joosten

'Ons aanbod rondom inburgering was erg versnipperd. Voor het onderwijs moesten onze nieuwkomers met de bus naar Venlo en hadden daardoor nauwelijks binding met het dorp waar ze wonen. We hebben daarom besloten om het taalonderwijs van het ROC naar de gemeente te halen. De welzijnsstichting zorgt – met vrijwilligers – voor begeleiding. Wekelijks hebben we casusoverleg, wat gaat goed, wat niet? De nieuwkomers krijgen les in het dorps huis, een heel andere setting dan de school. Er staan ouderen te biljarten, de fanfare oefent er. We zien de contacten ontstaan, dat is mooi. Dat is belangrijk en maakt mensen gezond.'

'Veel inspiratie over integraal werken. We zijn gewend om zaken voor nieuwkomers op gemeentelijke schaal te organiseren, maar misschien moet het nog wel kleinschaliger. In dorpen of wijken. Het gaat toch om dat contact. Geluk is een belangrijke factor om succesvol te zijn. Dat moeten we niet vergeten.'

Marcel Rovers, gemeente Den Bosch

'We zijn in Eindhoven bezig met de voorbereiding van inburgering 2020, we willen daar vergunninghouders ook bij betrekken. We denken aan een focusgroep. Dat hebben we ook rondom de participatieverklaring gedaan, maar toen na afloop. Nu willen we ze bij het begin van het proces al betrekken.'

Letty Hoogstra, gemeente Eindhoven

Deelsessie

Dienstverlening gebaseerd op ervaringen van statushouders: zet de klantreismethodiek in!

‘Het is erg belangrijk om nieuwkomers in beeld te hebben. Met hulp van de klantreismethodiek van VNG Realisatie gaan zes gemeenten, die deelnemen aan het Impulstraject kwetsbare Eritrese nieuwkomers, met Eritrese statushouderst in gesprek. Een klantreis is de reis langs organisaties en diensten die een persoon aflegt nadat hij een gebeurtenis heeft meegemaakt. Je brengt als gemeente de klantreis in beeld om beleid en uitvoering goed af te stemmen op de leefwereld van mensen’, verduidelijkt regiocoördinator **Sanne Kos**. Tolk **Yordi Lassooy-Tekle** vertelt hoe belangrijk een goede voorbereiding is. ‘Ik heb veel mensen persoonlijk benaderd. Nadat ik hun vertrouwen had gewonnen, wilden ze heel graag over hun ervaringen vertellen. Er wordt zo vaak over statushouders gepraat in plaats van met.’ Uit de interviews blijkt dat voor veel nieuwkomers de maatschappelijke begeleiding te kort was. Te kort om de complexe Nederlandse samenleving te begrijpen, te kort om zelfstandig zaken te kunnen regelen. Ook dagbesteding wordt gemist. ‘De verveling is groot. We willen geen uitkering, maar werken, krijg ik vaak te horen.’

Good Practice

uit Leeuwarden

Beitske Zwerver

‘We kregen de opdracht van de gemeenteraad om de keten rondom de begeleiding van statushouders onder de loep te nemen en vervolgens een nieuwe aanpak op te zetten en een expertiseteam in te richten. We hebben ons gericht op de Eritrese statushouders, zij vormen in Leeuwarden de grootste groep. Hoe verloopt nu die eerste kennismaking met de gemeente in Nederland, met de maatschappelijke begeleiding? De klantreismethodiek biedt een goede structuur om deze gesprekken te voeren. De nieuwkomers wilden graag over hun ervaringen vertellen en meedenken over verbeteringen. Een goede tolk zoals Yordi is daarbij van groot belang. Met de input van de nieuwkomers kunnen we ook de regie als gemeente veel beter pakken. We zijn nu zo enthousiast dat we ook de Syrische statushouders willen uitnodigen voor een klantreis.’

‘We zijn maar een kleine gemeente en dat vind ik soms wel eens frustrerend. Ik hoor hier zo veel nieuwe ideeën waar ik graag mee aan de slag zou gaan, maar voor een kleine organisatie is dat soms best lastig.’

Marjo Luttels, gemeente Reusel-De Mierden

‘Veel herkenning bij de verhalen vandaag. We werken in Berkelland ook met Eritrese sleutelfiguren en misschien moeten we hen nog vaker inzetten. Het is anders moeilijk, bijna onmogelijk om het vertrouwen te winnen. Ik zie veel jonge Eritreeërs, zij zijn helemaal niet gewend om hun mening te geven. In het leger hebben ze juist geleerd hun mond te houden.’

Arjan van Faassen, gemeente Berkelland

Deelsessie

Psychische Gezondheid: gemeentelijke regie en een integrale aanpak

Regiocoördinator **Sandra Mustert** schetst kort de urgentie met veelzeggende cijfers. Meer dan veertig procent van de Syriërs in Nederland kampt met psychische klachten en bespreekt deze klachten zelden met de huisarts.

Good Practice

uit Apeldoorn

Lisenka Schmitz

'We werken in Apeldoorn in de ouderenzorg met OZO Verbindzorg, een digitale tool waarbij de partijen om een cliënt – van huisarts, vrijwilliger tot buurman – met elkaar kunnen communiceren, uiteraard met toestemming van de client. We gaan dit nu ook voor statushouders inzetten. We starten met twee pilotgroepen. Een groep 18-/18+, een kwetsbare groep met een klein netwerk, die we echt in beeld willen houden. De andere groep zit bij het werkbedrijf en werkt hard om aan de slag te gaan in Nederland. In dit netwerk kunnen bijvoorbeeld de jobcoach, werkbegeleider, taalmaatje met elkaar communiceren. Als dit een succes wordt, dan gaan we dit voor alle nieuwkomers inzetten. Later kan hier ook de PIP in worden gezet, cv's. Er zijn tal van mogelijkheden.'

'In Schiedam hebben we twee coaches toegevoegd aan de wijkteams, een van Eritrese en een van Irakese afkomst. Zij kunnen psychische problemen bij statushouders in een vroeg stadium signaleren en statushouders doorverwijzen naar de juiste professional'.

Cobi van der Beek, gemeente Schiedam

'Ik vond de sessie over psychische kwetsbaarheid erg interessant. Ik ga die digitale tool, waarbij het netwerk om een client met elkaar kan communiceren, zeker verder bekijken. Het lijkt me een erg praktisch instrument.'

Marloe Hekman, gemeente Hardenburg

Deelsessie

Stappen zetten in lokale cultuursensitiviteit

'Zorg dat de organisatie, dus ook de gemeente, onderdeel is van de samenleving, dat citaat van een wetenschapper is me bijgebleven. Gemeenten worden geacht om alle doelgroepen mee te nemen in hun beleid', vat **Hichame Hamiddane (VNG)** het samen. Dat vraagt nogal wat van de beleidsmedewerkers. 'Creativiteit, maatwerk en aandacht voor cultuursensitief werken. Maar als ik aan een wethouder vraag, weet u hoeveel mensen met een andere nationaliteit in uw gemeente wonen? Dan krijg ik zelden antwoord.'

Good Practice uit Nijmegen

Anke van Diepenbeek

'Cultuursensitief werken staat in Nijmegen vanaf 2016 op de agenda. In de aanbesteding ambulante WMO- en jeugdhulp contracten hebben we ook een kwaliteitscriterium met betrekking tot diversiteit opgenomen. Ik geloof niet in verplichten, wel in verleiden. We hebben veel geïnvesteerd in de samenwerking, in kennis en vaardigheden en meer ruimte geboden aan cultuurspecifieke aanbieders. Deze impuls heeft zeker resultaat gehad. Er is nu een poule interculturele consultants, een cultuursensitief netwerk waar organisaties lid van kunnen worden en er is gewerkt aan deskundigheidsbevordering bij wijkteams. Het thema is in de stad gaan leven. Professionals weten elkaar echt beter te vinden. Mijn rol als beleidsmedewerker bij de gemeente? Ik ben de aanjager en breng partijen samen.'

'De cijfers zijn helder. 22 procent van de Nederlandse bevolking heeft een migratie-achtergrond. Dat zijn cijfers waar we wat mee moeten. Gemeenten kunnen niet zeggen daar hebben wij niets mee te maken.'

Heleen Glazema, GGD Regio Utrecht

- 🔗 **Presentaties van de Kennisateliers zijn te vinden op de congrespagina**

Overige interessante publicaties:

- 🔗 **Eritrese statusouders in Nederland.**

Een kwalitatief onderzoek over de vlucht en hun leven in Nederland.

- 🔗 **Syriërs in Nederland.**

Een studie over de eerste jaren van hun leven in Nederland.

- 🔗 **Handreiking Regie en ketensamenwerking rond de gezondheid van statushouders**

- 🔗 **Handreiking Preventie psychische problemen en behoud veerkracht van statushouders.**

- 🔗 **Meer handreikingen van het Ondersteuningsprogramma Gezondheid Statushouders zijn te vinden op www.vng.nl/otavgezondheid en op de website van Pharos**